

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd

Folklorní soubory ve Strážnici kdysi a dnes

Nikola Lesslová

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikola Lesslová**
Osobní číslo: **H14220**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Folklorní soubory ve Strážnici kdysi a dnes**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Studentka bude ve své bakalářské práci zkoumat rozdíl mezi starou a mladou generací folklorních souborů na Moravě, a to přímo ve městě Strážnici. Bude porovnávat, za jakých podmínek a proč se každá z generací stala součástí těchto souborů. Zvolí kvalitativní etnografický výzkum formou zúčastněného pozorování a povede rozhovory se členy jednotlivých souborů. Zároveň navštíví akce s nimi spjatými. Výzkum později také zpracuje do vizuální formy.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Frolec, V., M., Hynek, et al. 1978. Slovácko. Kapitoly z dějin Slovácka. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství.

Frolec, V. 1980. Dítě a tradice lidové kultury. Brno: Blok.

Leščák, M., O., Sirovátka. 1982. Folklor a folkloristika. Bratislava: Semena.

Sirovátka, O. 2002. Folkloristické studie. Brno: Etnologický ústav AV ČR.

Válka, M. 2011. Sociokulturní proměny vesnice. Moravský venkov na prahu třetího tisíciletí. Brno: Masarykova univerzita.

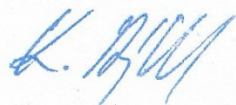
Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.

Katedra sociálních věd

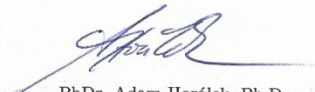
Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2016**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2015

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem použila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 15. 6. 2017

Nikola Lesslová

Název: Folklorní soubory ve Strážnici kdysi a dnes

Anotace:

Bakalářská práce se zaměřuje na folklorní soubory a jejich roli v utváření lokální identity jejich členů. Nejprve se zabývám lokalitou výzkumu, což je město Strážnice a jeho postavení v rámci regionu. Krátce popisuji i historii a současnou činnost tří folklorních souborů, které ve Strážnici působí. Ve své práci zjišťuji, jestli vnímání folkloru starší a mladší generací odlišné. V závěru práce vyhodnocuji odpovědi respondentů na položené otázky.

Klíčová slova:

Strážnice, folklor, strážnický folklor, folklorní soubory, Danaj, Žerotín, Demižón

Title: Strážnice's folklore ensembles in the past and present

Anotation:

Bachelor theses is focused on traditional folk groups and their role in creating local identity of their participants. Firstly I concentrate on the locality of my research which is the town Strážnice. Also I concentrate on the position of Strážnice in the context of region. I shortly write about its history and nowadays activity of three folk groups located in Strážnice. In my work I am observing, if perception of folk culture is different for younger and older generations. In the end of my theases I evaluate answers of respondents on given questions.

Keywords:

Strážnice, folklore, folklore of Strážnice, folklore ensembles, Danaj, Žerotín, Demižón

Obsah

0. Úvod	8
1. Metodologie	9
1. 1. Kvalitativní výzkum	9
1. 1. 1. Zúčastněné pozorování	9
1. 1. 2. Rozhovory	10
1. 1. 3. Vizuální část	10
1.2 Výzkumné otázky	11
2. Teoretický rámec	13
3. Slovácko	14
3. 1. Etnografické oblasti	14
3. 1. 1. Moravské Kopanice	15
3. 1. 2. Hornácko	15
3. 1. 3. Luhačovické Zálesí	15
3. 1. 4. Dolňácko	16
3. 1. 5. Podluží	16
3. 1. 6. Hanácké Slovácko	16
4. Město Strážnice	17
4.1. Historie	17
4.2. Mezinárodní folklorní festival Strážnice	18
5. Folklor	20
5.1. Tanec	20
5.2 Hudební folklor	21
5. 3. Kroj	22
6. Folklorní soubory ve Strážnici	23
6.1. Historie souborů	23
6.2. Folklorní soubory	23
6.2.1. Soubor Danaj	25
6.2.2. Soubor Žerotín	26
6.2.3. Soubor Demižón	26

7. Hodnocení jednotlivých otázek	27
8. Závěr.....	35
9. Literatura:	36
10. Přílohy:	38

0. Úvod

V první části své bakalářské práce se zaměřím na popis metodologie, kterou jsem zvolila pro výzkum a co jsem z ní použila. Poté popíši teoretický rámec ohledně lokální identity. V další kapitole Téma své bakalářské práce jsem si vybrala z několika důvodů. Bydlím v malém městečku v srdci Slovácka ve Strážnici, ve kterém je folklor neodmyslitelnou součástí života jeho obyvatel. Mám ráda folklor nejen ve formě zpěvů a tanců, ale folklor jako celek. Několik mých blízkých přátel a příbuzných jsou členy některého ze tří místních souborů, takže jsem folklorem ovlivněna ze všech stran. Já sama jsem nikdy do žádného folklorního souboru nechodila, jen jako malé dítě jsem se každoročně zúčastňovala během Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice průvodu městem. Proto mě zajímá, jak takový soubor funguje a jak sami členové soubor vnímají, protože i když mám mezi členy souboru dost svých bývalých spolužáků a kamarádů, nikdy jsem osobně v žádném souboru při jejich nějaké aktivitě nebyla.

V první kapitole své bakalářské práce se budu zaměřovat na popis metodologie, kterou jsem pro výzkum zvolila, a na to, co jsem z ní využila. Ve druhé kapitole budu popisovat teoretický rámec týkající se lokální identity. Ve třetí kapitole se budu zabývat lokalitou Slovácka, kam spadá mé výzkumné místo, město Strážnice. Ve čtvrté kapitole pak stručně přiblížím město Strážnici. V páté kapitole se budu věnovat folkloru, který bude rozdělen na hudební, taneční a zmíním se i o lidovém kroji. V šesté kapitole budu stručně charakterizovat tři strážnické folklorní soubory. V sedmé kapitole, která je stěžejní částí práce, budu vyhodnocovat jednotlivé otázky, které jsem pokládala vybraným šesti zástupcům všech tří souborů a budu sledovat, zda se jejich odpovědi, především podle věku, shodují nebo liší. Poslední částí práce je závěr.

1. Metodologie

V rámci metodologie jsem použila některé ze základních forem kvalitativního výzkumu. Původně jsem chtěla, jako doplňovací část, zvolit formu dotazníků, která je jednou z forem kvantitativního výzkumu. Tuto variantu jsem ale vypustila, protože bych s ní neuspěla u některých respondentů, jak jsem nakonec zjistila při rozhovorech u starší generace.

1. 1. Kvalitativní výzkum

„Někteří metodologové chápou kvalitativní výzkum jako pouhý doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategií, jiní zase jako protipól nebo vyhraněnou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné, na přírodovědných základech postavené vědě. Kvalitativní výzkum postupně získal v sociálních vědách rovnocenné postavení s ostatními formami výzkumu.“ (Hendl 2008: 47).

Dále v publikaci Hendl uvádí, že na začátku výzkumu si musí každý výzkumník určit výzkumné téma a základní výzkumné otázky, které se mohou v průběhu výzkumu, sběru a analýzy dat měnit. Mezi základní výzkumné metody kvalitativního výzkumu se řadí zúčastněné pozorování, texty, dokumenty, rozhovory a audio či videozáznamy (Hendl 2008: 47). Právě tyto zmíněné metody výzkumu jsem všechny použila. Znovu bych chtěla ještě dodat, že jsem původně chtěla využít smíšený výzkum, tedy spojení kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Nakonec jsem tuto variantu zavrhla a rozhodla se pouze pro kvalitativní výzkum.

1. 1. 1. Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování řadím mezi nejefektivnější metody výzkumu. Prostřednictvím této metody jsem mohla lépe nahlédnout do dané problematiky, vidět ji v praxi a zaznamenat i své pocity ze zkoumání. V rámci svého zúčastněného pozorování jsem navštívila jako divák

různé akce tří strážnických folklorních souborů, zkoušky na jejich vystoupení nebo jsem byla v rámci jejich vystoupení účastníkem, ovšem ne jako členka souboru. Být divákem na jejich zkoušce byla i pro mě zatěžkávací zkouška, protože jsem vstoupila na území, kde jsem očekávala kvůli mé přítomnosti a mému fotoaparátu nevráživost a nenávistné pohledy. Naštěstí jsem se s tímto vůbec nesečkala a vždy mně všichni vyšli vstříc. Mohla jsem se tak seznámit s prostředím a danou lokalitou. Navazovala jsem kontakty s lidmi, které bych v mém případě rozdělila do dvou skupin. První zahrnovala lidi, které jsem znala, jak se říká od vidění, takže domlouvání rozhovorů nebylo tak těžké. Do druhé skupiny bych zařadila starší generaci respondentů, kterou jsem neznala, ale díky mým prarodičům to nakonec nebyl problém a kontakt jsem navázala.

1. 1. 2. Rozhovory

Rozhovory se rozdělují na několik druhů. Já jsem zvolila strukturovanou formu, která neměla u některých respondentů velký úspěch, zvláště u starší generace, která stála u založení souborů. Když jsem přišla s papírem plných otázek, seznam si v rychlosti přečetli, odložili jej a začali sami od sebe vyprávět. U mladších respondentů s tím nebyl problém a otázky zodpovídali systematicky podle pořadí na seznamu. Ale i oni sem tam něco přidali nebo začali sami rozšiřovat své odpovědi. To znamená, přestože jsem měla otázky dopředu připravené, brala jsem je spíše jako záchytný bod. Jinak při výběru prostředí pro rozhovory jsem se držela takového pravidla, když zvolím respondentům prostředí jim dobře známé, kde se cítí dobře a uvolněně, řeknou mi toho více, což se vyplatilo a řekla bych, někde až moc dobře fungovalo.

1. 1. 3. Vizuální část

„Vizuální antropologie představuje alternativu antropologie, která usiluje o deskripci a interpretaci kultury textem.“ (Soukup 2009: 174).

Při všech vybraných akcích a rozhovorech jsem pořizovala videozáznam. Techniku na natáčení jsem použila svoji. Jmenovitě to byl fotoaparát zrcadlovka (Nikon D3300) a polohovatelný stativ. Většinou jsem všechny záběry nahrávala jen pomocí fotoaparátu, ale využila jsem i diktafon, který nevzbuzoval takový rozruch. Připadalo mi, že se výrazně zlepšila nálada, když jsem vypla fotoaparát a používala jenom diktafon. Zařízení jsem měla kompletně nové, ještě nikdy jsem s takovým nepracovala, takže chvíli trvalo, než jsem si na techniku, která byla rozdílná od té školní, se kterou jsem doposud pracovala, zvykla. Ze začátku jsem v tom však viděla výhodu, protože moje vtípné nastavování aparatury celkem výrazně uvolnilo atmosféru a hned byla ze strany respondentů lepší nálada.

1. 1. 3. 1. Film

Všechny záběry, co byly ve filmu natočeny, jsou z města Strážnice. Ve filmu nejsou všechny záběry, které jsem během mého výzkumu pořídila, protože jeden z respondentů, a to Ondra (r. 1995), nechtěl předstoupit před můj fotoaparát. Na začátku filmu mám záběr na soubory jdoucí v průvodu během Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice za doprovodu fanfár (znělky festivalu). Dále následuje sestřih uskutečněných rozhovorů s pěti respondenty, členy tří strážnických folklorních souborů, ve kterých se snažím od respondentů zjistit, zda existují generační rozdíly, zda mezi soubory existuje rivalita, jestli upadá zájem o folklor mezi mladou generací. I přes některé rozdílné názory, je na konci filmu ze sestřihaných záběrů ze zahájení Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice patrné, že se na jednom podiu zámeckého amfiteátru setkaly společně všechny tři strážnické soubory a společně zazpívaly píseň „Otvírajte sa, strážnické brány.“

1.2 Výzkumné otázky

Ve svém výzkumu jsem se zabývala utvářením identity členů skrze folklorní soubor. Výzkum byl založen na dvou výzkumných otázkách. První otázka zněla: „**Jakou roli hraje**

folklorní soubor v utváření lokální identity?“ Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jakou roli hraje folklorní soubor v životě jeho členů a co pro ně znamená být jeho součástí, jak oni sami ho vnímají. Berou členství v souboru jenom jako koníček či zálibu nebo něco víc. Druhá otázka zněla: „**Jak členství v souboru vnímá starší a mladší generace?**“ Tahle otázka byla zaměřena na to, jestli rozdílné generace vnímají členství v souborech stejně. Tato otázka mě zajímala, protože jsem si myslela, že každá generace má na členství souboru jiný názor, a to hlavně díky měnící se době. Přece jenom doba, kdy se soubory formovaly, byla úplně jiná než doba současná, ve které má dnešní mladá generace zcela jiné priority. Do okruhu otázek, kterými jsem se snažila postupně dopracovat k výzkumným otázkám, jsem zahrнула i ty ohledně fungování souborů, což jsem použila v pozdější kapitole. U jednoho respondentu starší generace jsem nemohla pár otázek položit, protože v jeho případě by to bylo nelogické.

2. Teoretický rámec

Zde se budu zabývat teoretickými vymezeními konceptu ohledně lokální identity.

Když hovoříme o identitě, mluvíme o kontinuálně probíhajícím procesu ne pouze o nějaké věci, kterou lidé vlastní či nikoli. Identita či identifikace se v tomto směru míní jako identifikace sociální, ta má co do činění s tím, jakou skupinou se jedinec identifikuje a zároveň s tím, jak lidé etablojí a zachovávají hranice mezi „námi“ a těmi „druhými“ (Eriksen, 2007:64-65).

Identita definuje lidské potřeby tíhnout k nějakému vyššímu celku. Existuje několik typů identity, které jsou závislé buď na nějakém území, politiku etnickou skupinu, kulturu, ale i na sociální skupiny. Sociální identita je většinou v rovině s kulturní a je s ní spjata. Zkoumá se ve dvou směrech. Z psychologického hlediska je na sociální identitu pohlíženo jako na část osobnosti. Sociální identita je spojována s členstvím v sociální skupině a rozděluje se na negativní a pozitivní. Každý jedinec je součástí určité skupiny a tyto skupiny se navzájem porovnávají. (Petrucciová 2013: 46 - 41)

3. Slovácko

Slovácko je oblast jihovýchodní Moravy, která se rozprostírá od města Břeclavi až po Uherský Brod a jmenovitě zahrnuje: Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Kyjovsko, Uherskohradištsko, částečně Napajedelsko a Uherskobrodsko. Název Slovácko je poměrně nový, v minulosti bylo Slovácko nazýváno jako Moravské Slovensko.¹ Jihovýchodní Morava prožila v 17. století bouřlivou, ale zároveň i bohatou historii. V tomto období se výrazně snížil počet obyvatel na Břeclavsku a Hodonínsku, a to skoro o polovinu, na Uherskohradištsku až o třetinu. Díky tomu začala místní vrchnost do postižených oblastí posílat nové osadníky nebo začala parcelovat své dvory, čímž vznikly nové vesnice. Během následujících let se Slovácko v rámci svého území nezměnilo, pouze proběhla změna ve způsobu bydlení, kdy doškové domy sedláků, čeledínů a hoferů² nahradily moderní stavby. Také společnost si díky změnám různých režimů prošla velkou změnou. Slovácko se samo o sobě ještě rozděluje na menší etnografické oblasti. (Jančář 2011: 15 – 17).

3. 1. Etnografické oblasti

S rozdělením na etnografické oblasti jako například Haná, Zálesí se podle Jančáře setkáváme už na prvních mapách Moravy, jako je například mapa J. A. Komenského z roku 1627 nebo s vyobrazením Podluží na Bayenově mapě z první poloviny 19. století. Každá jednotlivá etnografická oblast Slovácka má stejné základy v lidové kultuře, ale i přes tento stejný základ lze mezi nimi najít určité rozdíly. Ty jsou hlavně v nářečí, zemědělství, původu obyvatel, typu krajiny, lidové architektuře nebo stylu tanců a písní. Oblastí je celkem šest a zahrnují: Moravské Kopanice, Hornácko, Luhačovické Zálesí, Dolňácko, Podluží, Hanácké Slovácko; dále se tyto oblasti dělí na menší podoblasti (subregiony).

¹ Tento národopisný název vznikl jako protiklad dnes již historického Uherského Slovenska

² Dělník co si najímala rodina na práci

3. 1. 1. Moravské Kopanice

Oblast Moravské Kopanice se rozkládá na úpatí Bílých Karpat a vznikla až v 17. století. Ze začátku ji osidlovali pouze rolníci z Hrozenkova a uprchlíci z nedalekého Trenčanska.³ Jejich obydlí bylo pouze provizorní ve formě tzv. letnisek⁴, z nichž postupně vznikly díky celoročnímu obývání obytná stavení. Název Kopanice je odvozen od způsobu obdělávání půdy – kopání motykou a obyvatelům se říkalo Kopaničáři. Kopanice zahrnují obce jako Starý Hrozenkov, Strání, Žitková, Vápenice, Březová, Lopeník a Vyškovec. Znamé jsou z této oblasti Žitkovské bohyně, tehdejší léčitelky. Kopanice jsou v dnešní době inspirací pro folklorní soubory, které jsou okouzleny nejen kopaničářským krojem, ale také místními tanci. Díky zapadlému životu této oblasti se zde folklor z celé Moravy zachoval nejvíce.

3. 1. 2. Hornácko

Hornácko získalo svůj název podle řeky Moravy, protože leží u jejího horního toku. Tato oblast zahrnuje celkem 10 obcí, z nichž největší je Velká nad Veličkou. Tento kraj je velmi malebný a bohatý na hudební folklor. Jeho osidlování začalo už ve 13. století. Vesnice se nejčastěji budovaly u vodních toků, takže oblast je známá vodními mlýny. Kuželov vymazat. Hornácko má bohatou historii ve tkaní plátna, protože díky kopcovité oblasti se zde dařilo lnu, který se hojně vysazoval a používal jako materiál na tkaní plátna.

3. 1. 3. Luhačovické Zálesí

Luhačovické Zálesí získalo své pojmenování podle známých moravských lázní Luhačovice, obyvatelé jsou nazýváni Zálešáci nebo Zálesáci. Zálesí tvoří přechod mezi Slováckem a Zlínským krajem, díky tomu zde dochází ke střetu prvků lidové kultury horského typu s vlivy nížinných oblastí, a to se projevilo ve všech směrech, jak hudebním,

³ Oblast bývalého Slovenska

⁴ Soustava chlévů a seníků využívaných jen na pro letní pastvu dobytka, které používali hospodáři z údolí

tanečním tak v místním kroji. Antonín Václavík⁵ zařadil do této lokality celkem 26 obcí v okolí Luhačovic.

3. 1. 4. Dolňácko

Leží u dolního toku řeky Moravy a patří rozlohou mezi největší etnografickou oblast Slovácka. Jeho název zjevně vznikl uměle a jeho užívání se datuje v meziválečném období, ale i tak se hojně začal používat a dnes je tento pojem velmi známý. Dolňácko lze rozdělit na čtyři malé etnografické podoblasti: kyjovské Dolňácko, strážnické Dolňácko, Dolňácko uherskohradištské, Dolňácko uherskobrodské.

3. 1. 5. Podluží

Podluží se řadí mezi nejstarší oblast Slovácka, jejíž název vznikl podle vodních ploch, kterým se říká *lužě*. Leží mezi soutokem Dyje a Moravy. Její hranice sahají od města Břeclavi po Hodonín. V dnešní podobě zahrnuje celkem 18 obcí. Z historického hlediska k této oblasti v polovině 19. století patřilo národopisně několik osad z Dolního Rakouska, které se později odnárodnily. Zdejší lidové písně jsou známé svou rozklenutou táhlostí.

3. 1. 6. Hanácké Slovácko

Stejně jako Zálesí se Hanácké Slovácko řadí mezi přechodné oblasti. Spojuje oblast Slovácka a Hanácka. V minulosti si prošla velkými migračními a kolonizačními procesy. Hanácké Slovácko není jazykově jednotné a dalo by se rozdělit na dvě části podle rozhraní, které vede diagonálně směrem od Hustopečí přes Klobouky na Ždánice. Na sever od tohoto rozhraní je skupina středomoravská (hanácká) a jižně východomoravská (moravskoslovenská). Obyvatelé se rozdělují buď na Slováky nebo Hanáky podle individuálního přístupu, k jaké jazykové a kulturní skupině tíhnou.

⁵ Profesor a zakladatel moravského národopisu

4. Město Strážnice

Protože výzkum dělám jenom v jednom městě, rozhodla jsem se ho popsat trochu blíže. Strážnice patřila ve středověku k největším městům na Moravě. Přestože v současnosti zde žije necelých 6 000 obyvatel, je významným kulturním a především folklorním centrem s velkou vinařskou tradicí. Městem protéká Baťův kanál, kterému Strážničané neřeknou jinak než *Baťák* nebo *Morávka*. Ve městě se dosud zachovaly dvě vstupní brány, Skalická a Veselská, které chránily spolu s vodními valy celé město. Další památky jsou například strážní věž, podle které se město jmenuje, židovská synagoga se hřbitovem, dva kostely a klášter, rozsáhlý anglický park se strážnickým zámkem, kde sídlí Národní ústav lidové kultury, pod který spadá areál Muzea vesnice jihovýchodní Moravy.

4.1. Historie

Strážnice má za sebou bohatou a krušnou historii. Její začátek je datován od 2. poloviny 13. století. Dosud dochované brány dokazují, že dříve plnila funkci strážního města na cestě do Uher. V průběhu let se zde vystřídaly tři šlechtické rody. Prvním šlechtickým rodem byli páni z Kravař. Za jejich vlády hostil místní zámek například uherského krále Matyáše Korvína a zemského správce a budoucího českého krále Jiřího z Poděbrad. Po vládě pánů z Kravař nastoupil rod Žerotínů, za jejichž vlády zažila Strážnice největšího rozkvětu a na přelomu 16. a 17. století se tak stala druhým největším poddanským městem na celé Moravě. Z tohoto důvodu zde mohla být povolena škola a sbor jednoty bratrské.⁶ Se změnou víry Žerotínů na evangelickou a z důvody jejich podpory rebelů při stavovském povstání (1618 – 1620), museli Žerotínové panství opustit. Nastupuje poslední rod Magnisů, který až přes malé přestávky vlastnil Strážnici přes 300 let. Tento rod zde prováděl rekatolizaci a povolal do města řád piaristů, který později zřídil ve Strážnici gymnázium. Posledním

⁶ V letech 1604 – 1605 zde studoval i Jan Amos Komenský

strážnickým hrabětem byl Antonín František Magnis, který zemřel v roce 1944. Za druhé světové války pak byla Strážnice osvobozena 13. dubna 1945. V období po druhé světové válce se stává město nejvýznamnějším centrem folkloru v zemi.

4.2. Mezinárodní folklorní festival Strážnice

Mezinárodní folklorní festival Strážnice, ve Strážnici známý pod názvem Strážnické slavnosti, je největší společenskou, kulturní a folklorní událostí pro všechny místní a okolní obyvatele a svým významem přesahuje hranice naší země. Hlavním pořadatelem je NÚLK - Národní ústav lidové kultury ve Strážnici. Poprvé se strážnické brány otevřely pro festival v červenci roku 1946. V posledních letech se festival koná vždy poslední víkend v červnu. Od svého založení festival prošel kvůli politickým a společenským změnám postupně velkým vývojem. V jeho začátcích vystupovaly převážně vesnické skupiny, které soutěžily ve zpěvu a tanci. Později ustoupil autentický folklor do pozadí a byla dána přednost amatérským skupinám. Také se postupně rozšiřoval program, který začal zahrnovat i tematické pořady a festival hostil i více zahraničních souborů. Díky těmto změnám nabral festival v roce 1962 mezinárodní charakter a statut nevládní neziskové organizace CIOFF, čímž se zařadil mezi vybrané světové známé folklorní festivaly.

Slavnostní zahájení tohoto víkendového festivalu se koná v pátek večer, kdy jsou předávány ceny Ministerstva kultury za rozvoj tradiční lidové kultury a folkloru za uplynulý minulý rok. Na tomto slavnostní večeru vystupují vždy všechny tři strážnické soubory, které celý festival zahajují společným zpěvem písně: „Otvírajte sa, strážnické brány“.

Neoddělitelnou součástí festivalu je i vystoupení dětských souborů, tzv. Dětská Strážnice, která probíhá ve čtvrtek. Program slavností je velmi pestrý od pěveckých a tanečních soutěží, přes divadla či folklorní hry. Důležitým momentem festivalu je slavnostní průvod městem, kde se předvádějí jak místní, tak soubory ze všech koutů republiky, ale i zahraniční soubory,

kterých bývá většinou nejméně pět a jsou z celého světa. „Slavnosti se konají po celém městě – na náměstí, v areálu parku a skanzenu. Podle některých, hlavně starších lidí, už festival není, co býval. Dříve bývala jiná atmosféra. Moje prababička vždycky vyprávěla, že dříve nebyly takové možnosti ubytování, proto cizí lidé spávali po domech na *húrách*⁷ na seně, ulice byly krásně vyzdobeny a plné lidí dychtících po folkloru. Z mého pohledu se atmosféra nevytratila, akorát se pouze změnila doba. Já tento festival oceňuji i z jiných důvodů, myslím si, že ukazuje krásu jiných etnik a hlavně jejich rozdílnou kulturu.

⁷ Ve strážnickém nářečí půda

5. Folklor

„Folklor tak tvoří neodmyslitelný prvek všech známých lidských kultur a společností, samozřejmě včetně té naší.“ (Janeček 2011: 7).

Slovo folklor pochází z anglického slova *folklore*, které vzniklo složeninou slov *folk* – lid a *lore* – věda či vědomosti. Folklor je synkretický, spojuje písně a tance s instrumentální hudbou, obřady a krojem, ale zahrnuje i složky slovesné a dramatickou kulturu. Je součástí širšího systému kultury, kterou označujeme srozumitelnými termíny lidová kultura nebo tradiční lidová kultura., což znamená, že je osobitou částí kultury lidstva a tvůrci a uživatelé jsou z lidové vrstvy. Ze začátku se folklor udržoval pouze mezi chudou nižší vrstvou na venkově, ale postupně začal splývat s městským proudem. Dříve se folklor šířil pouze ústně (orálně) z generace na generaci, dnes je předám buď přímou komunikací ve formě malých sociálních skupin nebo nepřímou ve formě masmédií a začíná žít druhý život ve formě folklorismu (Janeček 2011:7 – 9) .

5.1. Tanec

„Tanec je prastarým kulturním projevem lidstva. Je to umění obsahující různorodé prvky, které probíhají v čase a prostoru při pohybu celého těla za doprovodu rytmu a jsou ovlivněny životními zkušenostmi i duševními schopnostmi tanečníka, jeho fyzickými možnostmi a v neposlední řadě také oděvem, obuví a prostředím kde tancuje.“ (Jančář a kol. 2000: 304)

Tanec je po celá staletí nezbytnou součástí každé společnosti. Společně se zpěvem tvoří univerzální umění, které uspokojuje a zároveň reguluje emoce člověka. První zmínky o tancích se objevují na přelomu 18. a 19. století. Věda zkoumající folklorní tance se nazývá folkloristika a vznikla až ve 20. století. Její počátky jsou spjaty se Zdenkou Jelínkovou, která působila v dřívějším Státním ústavu pro lidovou píseň. Popisování moravských tanců nedělala

jenom pro svoji vědeckou činnost, ale předávala tyto zkušenosti ohledně choreografie či pravosti provedení i folklorním souborům. Tance se dají rozdělit podle: genderu – mužský a ženský tanec; počtu tanečníků buď skupinové nebo sólové tance, prostorového uspořádání – řetězce, kolečka atd. a podle vazby na hudební doprovod. Základní rozdělení tanců je však na západní a východní typ, kam se řadí i Strážnice a tento typ má starší. (Jančář 2000: 304)

V každé oblasti a to nejen na Moravě, ale i v Čechách se tancují buď různé druhy tanců, a nebo se stejným základem, ale s odlišným provedením. I když mne informátoři sdělili, že do jejich repertoáru zahrnují i české tance a slovenské, popíši zde pouze strážnické a nebo z okolích oblastí. Typickým strážnickým tance je danaj. Jde o točící párový tanec na místě, který může tancovat i jednotlivec. Dalšími točivými tanci jsou vrtěná, sedlácká a čardáše. Sólový mužský tanec je Verbuňk. Jde o velmi rytmický tanec plný skoků, dřepů, výskoků a tleskání rukami. Může se tancovat i ve větším počtu, každý však tancuje nezávisle na tom druhém a vymýšlí si vlastní kroky. V poslední době jsou oblíbené tance figurální, jako je například polka.

5.2 Hudební folklor

Hudební škála lidových písní a skladeb si po generace prošla různými obměnami a jeho šíření bylo též ústní formou. Hudební folklor se stále šíří dál a dalo by se říct, že jeho obliba stále stoupá i v dnešní době. Dříve se zpívalo snad při každé příležitosti a oslavě, zkrátka zpěv hudba a tanec jsou silně spjaty s lidovou kulturou. Mezi sběratele lidových písní se řadí František Bartoš, Hynek Bím, Jak Poláček či Vladimír Úlehla, jehož dílo v Živé písni je krásným dílem o lidové písni, jak je spjata s prostředím a řízena kmenovým řádem.

Ke zpěvu neodmyslitelně patří i hudební nástroje. Podle knihy Skácela (Čtení o Strážnici) vypadala soustava hudebních nástrojů dříve takto: byli dva hudebníci, jeden byl

gajdoš a druhý hrál na housle. Později byly gajdy⁸ nahrazeny basou a klarinetem. Cimbalisti se objevili až v 19. století, většinou to byli řemeslníci, kteří ovládali i mimo jiné dechové nástroje. (Skácel 1999: 167 – 168)

5. 3. Kroj

Kroj je oděv lidu a nedílnou součástí lidové kultury a prošel nesčetnými změnami i dlouhým vývojem. Podle barev, výšivek či jiného dalšího zpracování je možné poznat, z kterého kaje, města či vesnice kroj pochází. Zároveň jeho provedení určovalo sociální postavení. Kroje byly a i v dnešní době jsou domácí výroby. Nejčastěji se dělávaly kroje ze dvou materiálů a to z konopí nebo ze lnu. Len byl jemnější a rostli v horských oblastech, konopí bylo zase typické pro nížiny, což byla právě Strážnice. Jakmile se začala dovážet bavlna, začala se hojně používat, protože plátno z něho bylo velmi jemné.

Strážnický kroj se nenosil jenom ve zmiňované Strážnici, ale také jejich okolích vesnicích – Petrově, Sudoměřice a Radějově. Sváteční kroj vypadá následovně: mládenci nosí v létě košili-danajku, malou zelenou kordulku, černé nohavice mají opásané řemenem, vybíjeným mosaznými kroužky, na hlavě mají černý klobouk krepinač, na nohou vysoké boty. Děvčata mají krásnou sukni azorku, květovanou nebo bílou, hedvábný květovaný fěrtoch, rukávce, na nich kordulu, kolem krku obojek, krejzl, na hlavě šátek, na veliký svátek turáň (turecký šátek). Na nohou šněrovací boty s lakovaným okrajem a černé punčochy (Skácel 1999: 124 – 125).

⁸ Ve strážnickém nářečí se jim říkalo „šutky“.

6. Folklorní soubory ve Strážnici

Ještě než začnu popisovat soubory ve Strážnici., rozhodla jsem se nastínit historii, která byla před soubory.

6.1. Historie souborů

Na počátku vznikaly v Praze v 2. polovině 19. století spolky na podporu nemajetných moravských studentů, aby mohly studovat na univerzitě v Praze. Nejprve vznikl Blaník a později Radhošť. Spolek Radhošť, který získával peníze z akcí, jako byly koncerty, divadla, prázdninové slavnosti či zábavy, v rodných krajích studentů. Mladší studenti chodili do spolků na přednášky a starší studenti za zábavou. Později z Radhoště vznikla Moravská beseda, která byla pouze pro zábavu a byla podpůrným spolkem pro Radhošť. S příchodem Národní výstavy československé se začaly formovat další spolky. Ty se však nescházely kvůli podpoře studentů, ale kvůli touze sblížovat se s lidmi stejného původu. Prvním takovým společenstvím byl Slovácký krúžek v Praze v roce 1896, který lze považovat za předchůdce folklorních souborů. Slovácký krúžek vznikl i na Moravě v Brně, ale až v roce 1908.

Později se u spolků kromě debatní činnosti a sblížování, objevují první tance. S příchodem komunistického režimu, však většina spolků zaniká, protože se spolkům nelíbí podmínky, které jim byly státem diktovány. S režimem, ale postupně vznikaly folklorní soubory, které měly přitáhnout zájem mladých lidí o folklor. V nich se lidé primárně scházeli, aby nacvičovali lidové písně a tance, a pak je prezentovali před diváky. Na rozdíl od krúžku je hlavním cílem souboru jevištní zpracování folkloru. (Pivodová 2011)

6.2. Folklorní soubory

„Lidé praktikující folklór, střežící tradice a „prostou krásu“ lidového tance, písně a jiných projevů, jsou z drtivé většiny amatéři – jsou to lidé, pro které je folklór

doslova „srdeční záležitosti“. Takováto forma zájmové aktivity se realizuje v podobě různých spolků a sdružení, což folklóru dodává na zvláštní „objektivní dostupnosti“ smyslu a *autenticity.* “ (Kouřil: 47)

Folklorní soubory jsou vytvořeny vlnou folklorismu. Dnešní folkloristika definuje nositele folkloru jako jakoukoliv sociální společenskou skupinu, která nemusí být nutně jenom etnická či regionální (Češi a Moravané), ale i generační (děti, senioři), profesní (učitelé, lékaři) nebo založená na stejném typu zábavy a trávení volného času (skauti). Dalším typem sociální skupiny je ta, v které jde jenom o předávání folklorních prvků a tyto skupiny mohou být náhodného charakteru a nejsou omezeny lokálně, ale prostupují celou společností, přitom i pronikají do moderního folkloru. Tyto skupiny jsou nazývány jako malé sociální skupiny (Janeček 2011: 8 – 9).

S termínem malých sociálních skupin, první přišel Julius Schwietering, který působil na německé folkloristické škole a byl ovlivněn sociologickým proudem a zabýval se již zmiňovaným pojmem malé sociální skupiny. Malé, primární sociální skupiny jsou dočasné, nahodilé, formální i neformální a je to přímá, přirozená a kontaktní komunikace mezi skupinou a publikem. „ [...] *vnitřní vlastnosti malých skupin, jako jejich koherence, uniformita, skupinová mentalita, obousměrný průběh komunikačního styku, intimita vztahů a emocionální poměr mezi jejich členy i atmosféra jednotlivých skupinových situací*“ (Sirovátka 2002: 21 – 22).

Ve městě Strážnici působí tři folklorní soubory, z nichž nejstarší je soubor Danaj, následně vznikly další dva, nejprve soubor Žerotín a později nejmladší Demižón. V dnešní době se soubory společně snaží o udržování tradic ve městě a zajišťují v něm celoroční folklorní dění, od vinobraní po hody až k Velikonocům. Soubory nevystupují pouze ve Strážnici, ale po celé České republice a pravidelně jezdí do zahraničí.

Podle toho, co jsem zjistila nejen od respondentů, ale i zúčastněným pozorováním, fungují soubory na stejném principu a chodu. Vždy je aspoň jeden vedoucí, popřípadě dva, kteří vedou celý soubor, určují taneční kroky a choreografii. Takže zde vládne menší, ale přátelská diktatura. Zkoušky mívají všechny strážnické soubory ve stejný den, a to v pátek večer a kromě souboru Demižón ještě v neděli v 10 hodin ráno, což bývá pro některé členy souborů hodně těžké. Na začátku zkoušky se všichni přítomní rozcvičí, záleží na vedoucím, jak intenzivně, a poté se tancuje. V průběhu zkoušky, nebo i na jejím konci, se začnou probírat blížící se vystoupení, kdo všechno pojede a hlavně se řeší finanční stránka.

Co se týče tanečníků, tak jsem zjistila, že by se dali rozdělit na pomyslné skupiny. Do první skupiny patří ti, kteří už nechodí na zkoušky a nejezdí na zájezdy, ale když je nějaké velké vystoupení ve Strážnici, tak se akce zúčastní a tancují. Pak jsou někteří, kteří už netancují, ale jsou stále jakoby součástí souboru, pomáhají při různých zařizováních nebo se skladbou programu na vystoupení. Třetí skupinu tvoří aktivní členové, kteří se zúčastňují úplně všeho. Soubory Danaj a Demižón mají ještě malé soubory, do kterých chodí děti od 3 do 15 let. Soubory je berou jako takovou přípravku, protože děti, které chtějí pokračovat ve folklorním souboru, automaticky jdou do toho dospěláckého. Ale jak jsem zjistila, tak to zase takovým pravidlem není, dítě si může vybrat samo, kam půjde či nepůjde.

6.2.1. Soubor Danaj

Soubor byl založen v roce 1959 ve Strážnici, kdy tehdejší Krajské středisko lidového umění ve Strážnici vedené PhDr. Vítězslavem Volavým dostalo za úkol sestavit 10 párů tanečníků, aby vystoupilo na druhé celostátní spartakiádě v roce 1960. Název dostal soubor podle strážnického starodávného tance danaje. Činnost souboru navazuje na bohaté folklorní tradice města. Pro svou práci využívá folklorního fondu Strážnice a jejího okolí. Do svého repertoáru zařazuje i tance z ostatních oblastí Slovácka a moravsko-slovenského pomezí.

Soubor, aby dosáhl regionální čistoty v tanci a zpěvu, spolupracuje s předními etnografy a folkloristy. V repertoáru jsou zastoupena pásma s různou stylizační rovinou, tematicky se vztahují na výroční zvykosloví a obyčeje (vítání jara, masopustní občůzky, zvyky zimního slunovratu), nebo na přelomové okamžiky v životě člověka (svatba, odchod na vojnu). V současné době je v souboru asi 25 mladých lidí, většinou studentů středních a vysokých škol.

6.2.2. Soubor Žerotín

V roce 1969 se začala scházet nadšená skupinka kamarádů. Jejich první vystoupení bylo ve stejný rok na Martinské hody. Prvním vedoucím byl Josef Vajčner, který dal tanečnickům základy. V roce 1971, kdy se od Danaje odloučil Honza Loutchan, se stává nejenom členem souboru, ale i jeho vedoucím. Za jeho období se výrazně změnila tance a Žerotín dostal své jméno: *„Žerotín. Mně problesklo hlavu, říkám Žerotín, proč Žerotín, ale v podstatě je to pravda. Byli tady páni ze Žerotínů na zámku, máme kopec Žerotín, proč bychom nemohli.“* (Jan r. 1947). V současnosti zde tancuje asi 30 lidí.

6.2.3. Soubor Demižón

Demižón je nejmladší člen folklorní rodiny ve Strážnici. Vznikl díky partii čtrnáctiletých a patnáctiletých nadšenců, kteří chodili cvičit do strážnického Orla. Tam potkali dávnou členku Žerotína a ta jim nabídla, jestli by neudělali k tradičním orlovským slavnostem folklorní vystoupení. Paní Rybecká, bývalá členka souboru Žerotína, je učila, ale když už si s tanci, hlavně s chlapeckými nevěděla rady, zavolala si na pomoc svého syna, který byl v tu dobu členem Žerotínu. Postupem času, jak pořád cvičili, nacvičovali, tak sami zjistili, že už fungují jako soubor. Začali se scházet dvakrát týdně, intenzivně tancovali a dali si název Demižón. Oficiálně tedy vznikl v roce 1999. Ted zde tancuje 33 aktivních členů (Jana).

7. Hodnocení jednotlivých otázek

Šest respondentů jsem si rozdělila do dvou skupin. Do první skupiny jsem zařadila zakládající členy souborů, kam patří pan Milan (r. 1937) zakladatel Danaje; pan Jan (r. 1947) zakladatel Žerotínu a Jana (r. 1987) zakladatelka Demižónu, která jako jediná z této skupiny v souboru stále aktivně působí. Všichni respondenti z této skupiny pochází z folklorních rodin.

Druhá skupina respondentů zahrnuje v současnosti aktivní členy souborů, Anička (r. 1994) ze souboru Demižón, Karolína (r. 1994) ze souboru Danaj a Ondra (r. 1995) ze souboru Žerotín.

První otázka, kterou jsem položila, byla „*proč vůbec vstoupili do folklorního souboru.*“ Všichni, co byli u zrodu jednotlivých souborů, odpověděli velmi rychle a rázně, že pocházejí z folklorní rodiny, takže jejich členství v souboru bylo jasné. Mladší generace se shodovala v odpovědi, že je do souboru nalákali kamarádi, a že z folklorní rodiny nepochází. Ovšem dvě respondentky Anička (r. 1994) a Karolína (r. 1994) uvedly, že chodily do základní umělecké školy, což znamenalo automatické chození do folklorního kroužku, takže i to byl důvod vstupu do souboru. Jelikož se odpovědi ztotožňovaly, uvádím tedy jenom dvě.

Ondra (r. 1995): „*Do souboru mě přivedla spolužačka ze základní školy, když jsme se potkali na srazu po jednom roce. Tudiž jsem byl už v trochu starším věku, než v kterém se normálně do dospělého souboru přichází. Vždycky mě zajímala historie i lidová tvořivost, rád jsem chodil do skanzenu nebo se podívat na slavnosti na programy, ale vzhledem k tomu, že od nás nikdo z rodiny, kromě tety, dřív netancoval, neměl jsem vlastně ani ponětí, jak to v souborech chodí a vůbec mě nenapadlo, že bych do nějakého mohl třeba chodit i já. Nutno také říct, že člověk, který se v tomto okruhu lidí nepohybuje a dostane najednou nabídku se přidat, si říká: „Co budu někoho otravovat, však nic neumím.“*

Milan (r. 1937) : *„No, do souboru jsem vstoupil, poněvadž pocházám z vysoce folklorní rodiny. Můj otec byl v krúžku a pořádali vinobraní a dožínky a tak dál. A my jsme k temu kroju měli velice blízko, moja maminka byla malérečka, ještě máš ve Strážnici moře baráků, keré malovala ona ornamenty. Takže ono to sak samo všecko vyplynulo.“*

Druhá otázka se týkala výběru souboru, protože ve Strážnici působí celkem tři, tak proč si zvolili zrovna ten. Na tuto odpověď neodpovídal pouze pan Milan (r. 1937), který byl u vzniku toho nejstaršího souboru, tedy Danaje, takže neměl z čeho vybírat. Pan Jan (r. 1947) uvedl, že do Danaje vstoupit nechtěl, protože byli už na vyšší úrovni a on by to těžko doháněl. Jana (r. 1987) odpověděla, že i přesto, že její rodiče chodili do Žerotína a i ona sama chodila do Žerotínka, i tak tam nezůstala a založila s přáteli Demižón. Ještě dodala, že rodiče z toho nadšení nebyli, že nepokračuje v tradici Žerotína, ale nakonec se s tím smířili. Tato odpověď zcela jistě narušuje tu tradici, že se v jednom souboru pravidelně prostřídávají generace folklorních rodin. Odpověď mladší generace se opět shodovala, svůj stávající soubor si vybrali podle přátel.

Jana (r. 1987): *„Naši popravdě říkali, hlavně né Danaj. Tak oni žili celý život v tom, Žerotín, nebo Danaj. A já bych řekla, néni to nijak dohodnuté, my jsme o tom nemluvili, ale mám takový pocit, že my a ten Žerotín máme takový trochu bližší způsob, nebo podobnější zpracovávání témat než Danaj. Aj ten styl byl takový víc styl Žerotína než Danaja. A naši říkali, jako že v pohodě. Oni věděli, že ten folklór mám ráda a trošku jako trpěli, když jsem přešla, ale to velice brzo přešlo. Ale někteří, někteří rodiče Demižónáků chodili původně do Žerotína, ale myslím, že to vzali velice dobře všichni. Nebyly žádné rodinné spory.“*

Karolína (r. 1994): *„Tak už jsem v té hudebce chodila do Danajku, tak to bylo k tomu nějak předurčeno, ale hlavně tam šly kamarádky.“*

Pak mě zajímalo, jestli by mohl do souboru vstoupit každý, jestli existují nějaká kritéria pro přijetí. Tady jsem se poprvé dočkala od všech stejné odpovědi, že žádná kritéria neexistují, vstoupit může kdokoliv.

Jan (r.1947): *„Tak v té době mohl kdokoliv, kdo měl ruky a nohy a uměl mluvit, tak mohl vstoupit do souboru. Protože my jsme nevybírali, my jsme přijímali. A přijímali jsme, vlastně oni se přijímali sami. Prostě došel, já bych chtěl s vama tancovat. Takže se tancovalo, zkoušelo se, samozřejmě ti zdatnější, lepší byli stavijaní na sóla, anebo na sólové zpěvy, na sólové tance a podobně, ale každý se přijímal a každý buď pochopil, jako že pro ten soubor může být přínos, a když nebyl přínos, tak postupně jak se říká větr fúkl, plevy odletěly a zrno zůstalo.“*

Karolína (r. 1994): *„V podstatě je úplně jedno, samozřejmě je lepší, když už tam de člověk s nějakou taneční přípravou, takže většinou samozřejmě přichází právě ty děcka, kteří chodí do toho dětského folklorního souboru, ale dochází i lidi, kteří jsou jakoby z ulice, kteří o tom fakt nemají vůbec žádné ponětí, což je samozřejmě super, sice ta práce je potom těžší jak pro nás, tak pro ně, protože neumí vůbec ty základy, které třeba v tom dětském souboru pochyť, takže takové ty základy - polky, valčíky, taneční kroky, jako určitě je to lepší, ale jako není to podmínka. Může chodit každý.“*

S předešlou otázkou souvisí tato následující: „Musí člověk chodit do kostela, aby mohl být součástí souboru?“ Tuto otázku jsem dala záměrně zvláště proto, protože mezi námi „nesouboráky“ už několik let koluje názor, že pokud jsi součástí souboru, musíš být *svatý* čili *zarytý křesťan*. Celou dobu, co vím o existenci souborů, jsem si to myslela, proto mě odpovědi hodně překvapily a vyvrátily moje mínění ještě o to víc, když mladší generace na toto neměla stejný názor. Nejvíce se ale u této otázky rozohnil pan Milan (r. 1937), který začal bránit Danaj a osočovat další soubory. Dosud byly odpovědi takové, řekla bych bez

emocí, ale u této otázky už jsem pocítila menší napětí, i když odpověď od pana Milana (r.1937) byla rychlá a stručná. Jako oponenta jsem zvolila právě Aničku (r. 1994) z Demižónu, která tento fakt zcela vyvrátila.

Milan (r. 1937): *„U nás v Danaju néé! My jsme měli tanečníků, kteří vůbec do kostela nechodili. Ale na tych křesťanoch, když sa teda na to ptáš, na tem je v podstatě založený celý Demižón, ale úplně celý.“*

Anička (r. 1994): *„Né, to vůbec. To jako na to se vůbec nehraje. Možná se to třeba zdá, jako v Demižóně třeba máme většinu lidí, kteří chodí do kostela, ale jinak to vůbec nehraje roli, takže na tom nezáleží.“*

Další otázka se týkala toho, proč si vybrali zrovna tento soubor, a ne jiný. Odpovědi byly stejné jako u první otázky, takž jsem se rozhodla, že tuto otázku rozebírat nebudu. Navíc jsem se na ni nemohla zeptat pana Milana (r. 1937), který v té době neměl možnost výběru. Proto jsem přistoupila k další otázce, zda je mezi soubory rivalita. Byla jsem dopředu varována jednou nejmenovanou členkou jednoho nejmenovaného souboru, že tuto otázku bych rozhodně pokládat neměla, protože je to „choulostivé téma“ a za druhé bych mohla soubory mezi sebou rozeštvat. Takže u každého rozhovoru jsem s napětím očekávala odpověď na tuto otázku, protože jsem si myslela, že po jejím přečtení budou následovat bouřlivé reakce. Moje představy se v celku naplnily. U mladší generace jsem trochu počítala s tím, že rivalitu už tak nevnímají. Ondra (r. 1995) sám odpověděl, že je to spíše taková zdravá rivalita v rámci popichování, v čemž ho podpořily jak Anička (r. 1994), tak Karolína (r. 1994). Starší generace už takového názoru nebyla, až tedy na Janu (r. 1987), která se přikláněla spíše k názoru mladé generace. I když se projevil nějaký konflikt, byl spíše ohledně taneční úrovně souborů nebo výhodou vlastnictví dobových krojů, což mě poměrně zklamalo, protože jsem čekala, že všichni na ty druhé začnou házet nějakou „špínu.“

Karolína (r. 1994): „*Jasně, že existuje, to by bylo divné, kdyby neexistovala, když je nás tu tolik, ale asi v rámci takové té přátelskosti, že je to ve srandě, není to nic, to si teda myslím já, že to není nic zlého nebo takového negativního, spíš je to fakt takové pošťuchování.*“

V další otázce jsem se dotazovala, jestli je nebo byl pro ně soubor něčím víc než jen výplní volného času. Odpovědi na tuto otázku byly ve všech případech téměř shodné. Pro většinu z nich je nebo byl soubor neodmyslitelnou součástí jejich života. Nechodí nebo nechodili do souboru jenom kvůli přátelům, ale protože je to baví nebo bavilo. Pan Jan (r. 1947), ale uvedl, že v tehdejší době za totalitního režimu nic jiného nebylo, takže to vlastně ze začátku taková výplň času byla. Nejvíce se mně líbila odpověď Jany (r. 1987), která velmi nadšeně a přesvědčivě na tuto otázku odpověděla.

Jan (r. 1947): „*Za té totality, když soubor fungoval, tak v podstatě tam nebyla jiná zábava, tam se věnoval člověk folkloru naplno.*“

Jana (r. 1987): „*Je to mnohem víc. Je to vášeň, je to druhá rodina, je to životní styl.*“

Na otázku jaké jsou uvnitř souboru vztahy, jsem ani nepotřebovala slyšet od respondentů odpověď. Sama jsem zjistila jak ze zkoušky, tak z dalších akcí, kterých jsem se osobně zúčastnila, že jejich vztahy jsou naprosto perfektní. Všichni uvedli, že se nikdy nepohádali. I když soubor funguje na principu diktatury, jak mně všichni popsali, spory nevznikají. Jeden z respondentů uvedl, že se občas stává, že do souboru přijdou i lidé, kteří tam vydrží jenom chvíli, ale je to spíše z toho důvodu, že nezvládají tance či choreografii. Například Karolína (r. 1994) zmínila, že když začala chodit do souboru, tak mezi ní a některými tanečnicími byl věkový rozdíl i 25 let, z toho důvodu byly v souboru vytvořeny menší skupinky, ale pořád to byla stejná komunita.

Karolína (r. 1994): „*No teď jsme tam jedna generace, ale když jsem začínala, tak tam chodili lidi, kteří byli ode mě třeba o 25 let starší, takže je jasné, že 15 leté v podstatě děcko si zas tak nebude rozumět se 40 letou paní nebo pánem, takže tím se samozřejmě asi nikdy nebavili všichni se všema, ale vždycky to byla jedna komunita.*“

Jana (r. 1987): „*U nás v Demžónu byly, jsou a doufám, že i budou výborné, ba přímo luxusní! My coby zakládající generace jsme byli jedna parta a měli jsme strach, jaké to bude, když mezi nás budou chodit noví a noví, jestli to bude fungovat a jestli zapadnou. Teď je mezi nejmladšími a nejstaršími rozdíl asi dvaceti let, přišlo už nejméně pět nových generací a v Demžónu je pořád klídek, pohoda a sranda.*“

Další otázkou jsem chtěla zjistit, co vlastně získali členství v souboru. Většinou opět všichni uvedli na prvním místě přátele, na druhém místě to, že se díky souboru dostali do jiných zemí. Jinak, co se týče cestování na to vždy během rozhovorů přišla řeč. Z toho jsem vydedukovala, že je to pro ně velmi stěžejní téma, hlavně pro ty starší, kteří za předchozího režimu takové možnosti neměli. Anička (r. 1994) ještě dodala, že jí dalo členství v souboru větší povědomí o folkloru, s čímž souhlasím, protože až do tohoto výzkumu jsem například nevěděla, že existuje tolik druhů tanců, že strážnické soubory tancují i jiné než moravské tance, nebo že naše strážnické kroje mají čtyři varianty. Také jsem se dozvěděla, že do souboru může vstoupit každý, i bez sebemenších znalostí o folkloru.

Anička (r. 1994): „*Především ty kamarády a potom, že člověk může vycestovat do zahraničí. Poznává tam nové lidi a kulturu, to člověka hodně obohatí. A co se týče těch tradic, člověk pak ví, když vidí nějaký tanec nebo kroj, tak si řekne aha, to je z tama a tama. Tak to mě hodně obohatilo.*“

Dále jsem se respondentů zeptala, zda jsou v jejich blízkém okolí lidé, co folkloru moc nefandí a co říkají na to, že jsou jeho součástí. Já sama si pamatuji, že když jsem byla

v pubertě, tak jsem výhradně poslouchala moderní hudbu a za tu naši moravskou jsem se styděla, protože jsem si připadala, jako kdybychom na Moravě zaspali dobu a žili jen minulostí. I nošení kroje jsem nechápala, a už vůbec ne právě chození do souboru. Nechápala jsem tehdy lidi, kteří byli nadšení pro folklor. Co z toho mají, když jdou na pódium a tam si zaskáčou a zanotují. Později, jak jsem vyrostla, jsem si folklor sama zamilovala, ale bylo to spíše tím, že jsem začala dělat průvodkyni ve skanzenu, kde bylo podmínkou i nošení kroje. Odpovědi na tuto otázku byly ze strany respondentů kladné. Pan Milan (r. 1937) uvedl, že i lidé co nemají rádi folklor, jsou v jeho okolí, ale tak stejně fandí Danaji a pronesl to s velkou hrdostí. Ondra (r. 1995) uvedl, že nikomu jeho názor nebere, každý má to svoje.

Jana (r. 1987): *„No právě, je mi to jedno, já si za svým folklorem prostě půjdu. Ale z 99% se to ostatním lidem líbí, vlastně jsem se s negativní reakcí ještě nesetkala. Mám asi kolem sebe super lidi.“*

Předposlední otázku, kterou jsem vyhodnocovala, byla tohoto znění: *„Čím se liší dnešní doba od té, kdy soubory začaly vznikat?“* Od starší generace jsem očekávala odpovědi typu, že: *„mladým chybí zapálení, nic je už nebaví, to za našich časů“*...A od mladých jsem očekávala srovnávání se středověkem, jak se v době režimu nemohlo nic dělat a podnikat. Nakonec jsem nebyla zas tak daleko od pravdy. Všichni, jak starší, tak mladší generace začala poukazovat na nevýhodu tehdejšího režimu a na to, že nebylo jednoduché vycestovat. Teď je mnohem více možností, člověk může poznat nové kultury a lidi. Nebo že se oni mohou přiučit jiným tancům. Z rozhovorů jsem poznala, že vycestovat do zahraničí se souborem je opravdový zážitek a ten, kdo nebyl, tak jako kdyby nebyl *súborák*. Ale jediné, co se nezměnilo, jsou lidi, co tam chodí, ti mají pořád stejný cíl, a to šířit a předvádět folklor dál lidem.

Karolína (r. 1994): „*No úplně nemožu říct, protože Danaj funguje 28 let a mě je 22, ale jako myslím si, že ta podstata je stále stejná. Pořád tam chodí lidi, které to baví, že prostě mají rádi folklor. Chodí tam lidi, kteří se spolu baví - kamarádi, což je základ. Vždycky tam musí být nějaká autorita, někdo, kdo je schopný vymýšlet nové tance, učit nové tance a nějak produkovat dál. Ale možná dřív neměli tolik vystoupení, protože mně přijde, že je těch akcí opravdu hodně moc a hlavně ti pořadatelé, nás nezvou už jen na folklorní akce, ale jezdíme různě na slavnosti vína, vinobraní, různá výročí. Takže teď je těch akcí strašně moc.*“

Poslední otázka, kterou jsem respondentům položila, byla, zda si myslí, že folklor mezi mladou generací zaniká. Všichni respondenti uvedli, že folklor mezi mladou generací nezaniká, že o folklor je mezi mladými lidmi stále zájem. Dokladem toho je i existence dvou folklorních souborů pro děti, které působí ve Strážnici a ze strany dětí je o ně velký zájem.

Jan (r. 1947): „*To těžko, folklor mezi mladýma nezanikne, naopak, je na vzestupu, ale u těch mladých sa to selektuje. Lidé sa temu nevěnujú tak naplno, jak my za tej totality, pretože majú i jiné možnosti zábavy.*“

Ondra (r. 1995): „*Mladých lidí je ve folkloru dost a rodí se další, ale myslím, že hodně z nich už ho bere jenom jako zábavu, možnost být s lidmi, ale to prapůvodní udržování tradic se už hodně překroutilo.*“

Jana (r. 1987): „*Před patnácti, dvaceti lety mně to tak připadalo, ovšem posledních asi deset let, je to spíše na rozmachu a aspoň ve Strážnici cool chodit do souboru a umět dobře tancovat.*“

8. Závěr

Z výše rozebraných otázek, vyplývá, že každého respondenta, kterého jsem zahrnula do svého výzkumu, ovlivňuje členství souboru. Jejich části osobnosti jsou spjaty se skupinou, společenstvím, ve kterém působí. Toto členství je ale pozitivního rázu. Každý z členů skrze soubor vnímá sebe a svoji identitu. Na otázku „kdo jsem?“ by odpověděli, srdcem *súborák*. I když jsem měla u jednoho respondenta pocit, že soubor bere spíš jako povinnost než jako součást sebe sama, všech to tak nebylo. U něho převládaly spíše prvky negativního rázu. Pro všechny je, ale soubor něčím víc než jen chození do kroužku si zatančit, poklábosit. Je to pro ně smysl života a životní styl.

Zkoumání jestli se při odpovědích projeví generační propad, se nedostavil. Obě generace měly až na pár odlišných věcí, stejný názor, takže tradice folklorních souborů bude žít a šířit se i nadále a podle výpovědí, je právě na vzestupu a mladých lidí dychtících po folkloru stále přibývá. Sami sebe generace navzájem respektují a to i soubory navzájem, i když sem tam bylo cítit, že ten a ten soubor je lepší než tam ten, vždycky nakonec se ustálil názor, že všechny soubory jsou něčím specifické a výjimečné, takže ono ani porovnávat moc nejde.

9. Literatura:

Bureš, P. 2013. *Elektronická mapa Slovácka*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita

Eriksen, T. H. 2007. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha:

Triton

Hendl, J. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. Praha: Portál

Jančář, J. 2011. *Proměny Slovácka*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury.

Jančář, J. a kol. 2000. *Vlastivěda moravská. Lidová kultura na Moravě*. 10. Strážnice: Ústav lidové kultury

Jančář, J. 2005. *Šedesát let Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici*. Strážnice:

Národní ústav lidové kultury.

Janeček, P. (ed.) 2011. *Folklor atomového věku*. Praha: Národní muzeum

Kouřil, P. 2004. *Displacement a pojem tradiční lidové kultury*. Brno: Masarykova univerzita.

47. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080304105358.pdf> [25.6.2017]

Pivodová, D. 2011. *Moravská kultura v činnosti spolků a folklorního hnutí v Praze od druhé poloviny 19. století do současnosti*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

Petrucijová, J. 2013. *Identita v kontextu globalizace*.

Ostrava: http://projekty.osu.cz/svp/opory/FSS_Petrucijova_IGLOA.pdf

Petrucijová, J. 2013. *Identita v kontextu globalizace*. Ostrava. Dostupné z

http://projekty.osu.cz/svp/opory/FSS_Petrucijova_IGLOA.pdf

Plocek, J. 2011. *Regiony. Hanácké Slovácko*. Folkweb. Dostupné z:

http://www.folklorweb.cz/regiony/han_slovacko.php

Sirovátka, O. 2002. *Folkloristické studie*. Brno: Etnografický ústav AV ČR

Skácel, J. 1999. *Čtení o Strážnici*. Strážnice: Muzejní spolek a město Strážnice

Soukup, M. 2009. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy o. p. s.

Šimša, M., P. Kalábová. 2006. *Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury.

Žůrek, Z. 2011. Regiony. Podluží. Folklorweb. Dostupné z:

<http://www.folklorweb.cz/regiony/podluzi.php>

10. Přílohy:

1. Proč jsi vstoupil/a do folklorního souboru?
2. Může tam vstoupit každý?
3. Musí člověk chodit do kostela, aby se mohl stát součástí?
4. Do kterého ze souborů chodíš?
5. Ve Strážnici působí tři soubory, proč sis vybrala zrovna tento?
6. Jak takový soubor funguje?
7. Existuje mezi soubory rivalita?
8. Bereš soubor jako výplň volného času nebo něco víc?
9. Liší se od sebe nějak soubory? Třeba tancem nebo hudbou.
10. Jaké jsou vztahy uvnitř v souboru?
11. Co ti dává členství v soubory?
12. Jaké styly tance tancujete?
13. Určitě jsou v tvém blízkém okolí lidi, co folkloru moc neholdují, co říkají na to, že ty si jeho součástí?
14. Myslíš, že je Morava tradičnější než Čechy?
15. Co pro tebe znamená folklor?
16. Myslíš, že folklor pomalu zaniká mezi mladou generací?
17. Čím se liší dnešní doba od té, kdy soubory začaly vznikat?

Seznam obrázků:

1. Slavnostní strážnický kroj – vlastní archiv
2. Dětský soubor Demožónek – vlastní archiv
3. Omladina r. 1936 – Pajer, J. 2012. V městě a na venkově. Fotografie ze Strážnice a okolí. Strážnice: Etnos, str. 471
4. Děvčata v kamizolách Pajer, J. 2012. V městě a na venkově. Fotografie ze Strážnice a okolí. Strážnice: Etnos, str. 213

1. Slavnostní strážnický kroj

2. Dětský soubor Demižónek

3. Omladina 1936

4. Děvčata v kamizole

